

OPERA BAŁTYCKA

Piotr Czajkowski **Dziadek**
do orzechów balet-feeria
w dwóch aktach

sezon 2008/2009 LIX

Piotr Czajkowski **Dziadek do orzechów**

libretto

Mariusz Petipa i Iwan Wsiewołodski
w opracowaniu Hansa Henninga Paara

wg baśni

Dziadek do orzechów

Aleksandra Dumasa (ojca)

i *Król myszy*

Ernesta Teodora Amadeusza Hoffmanna

prapremiera 6 grudnia 1892

Teatr Maryjski, Petersburg

premiera polska

10 kwietnia 1958

Studio Operowe, Bydgoszcz

premiera niniejszej inscenizacji

20 grudnia 2008

w przedstawieniu wykorzystano dwa fragmenty muzyczne
z baletu *Śpiąca królewna* Piotra Czajkowskiego

kierownictwo muzyczne

Maciej Niesiołowski

inscenizacja i choreografia

Hans Henning Paar

scenografia

Anette Riedel

asystent choreografa

Laszlo Nyakas

obsada

czyli kto gra poszczególnych bohaterów przedstawienia

KLARA

Beata Giza / Franciszka Kierc
(to znaczy, że rolę Klary, w zależności od dnia,
może grać jedna lub druga tancerka)

FRYDERYK

Michał Łabuś

KSIĄŻĘ / DZIADEK DO ORZECHÓW

Filip Michałak / Ireneusz Stencel

MAMA KLARY I FRYDERYKA

Marzena Socha / Sylwia Kowalska-Borowy

TATA KLARY I FRYDERYKA

Roman Komassa

WUJEK

Radosław Palutkiewicz
Piotr Nowak

WRÓŻKA

Elżbieta Czajkowska-Kłos
Karolina Jastrzębska

SUPER BARBIE

Elżbieta Czajkowska-Kłos
Karolina Jastrzębska
Sylwia Kowalska-Borowy

SUPER HE-MAN

Filip Michałak
Ireneusz Stencel

BABCIA

Piotr Borowy

DZIADEK

Leszek Alabrudziński

ALADYN

Michał Łabuś
Łukasz Przytarski

ARABSKA KSIĘŻNICZKA

Sylwia Kowalska-Borowy
Marzena Socha

CHIŃSKA KSIĘŻNICZKA

Franciszka Kierc

KONIK POLNY

Leszek Alabrudziński

MOTYL

Filip Michałak
Piotr Nowak

ŻABA

Piotr Borowy
Aleksandra Michałak

WILK

Radosław Palutkiewicz
Roman Komassa

LILIA

Michał Łabuś
Ireneusz Stencel

WIEDZMA

Radosław Palutkiewicz

oraz:

Żanetta Borówka
Magdalena Kotlarz
Joanna Lichorowicz
Agnieszka Wojciechowska
Dorota Zielińska

Balet, Artyści Chóru i Orkiestra
Opery Bałtyckiej

dyrygent

Maciej Niesiołowski

Streszczenie

czyli o czym jest ta historia

Akt I

czyli pierwsza część przedstawienia

W wigilijny wieczór rodzina Kowalskich wraca do domu z ostatnich przedświątecznych zakupów i rozpoczyna przygotowania do Gwiazdki. Dziadek siedzi w fotelu i czeka na kolację. Tata czyta gazetę. Dzieci, Klara i Fryderyk, chcąc przyspieszyć czas, ciągle spoglądają na zegar. Zdenerwowana Mama w pośpiechu przyrządza świąteczne potrawy i pakuje prezenty. Babcia z radością stroi choinkę. Nagle pojawia się Wujek z upominkami. Dla Fryderyka przyniósł książkę z bajkami, natomiast dla Klary - figurkę dziadka do orzechów. Dzieci nie kryją rozczarowania. Jednak prezenty od rodziców - He-Man i lalka Barbie - szybko poprawiają im nastrój. Klara pragnie rozłupać kilka włoskich orzechów, ale Fryderyk nie chce jej oddać dziadka do orzechów. Podczas szarpaniny figurka psuje się. Wujkowi udaje się ją naprawić. Wszyscy idą do swoich łóżek. Jedynie Klara wraca do salonu, by jeszcze raz popatrzeć na prezenty. Zasypia na sofie. O północy budzą ją niezwykle wydarzenia: pokój zmienia się nie do poznania, zaś dziadek do orzechów (wielkości człowieka) staje do walki ze zgrają lalek Barbie i He-Manów, przeciwko którym ma do dyspozycji jedynie swój drewniany miecz. Z pomocą przychodzi mu Klara, której udaje się pokonać wrogów. Natomiast dziadek do orzechów przemienia się w pięknego Księcia. W podziękowaniu za wyzwolenie z drewnianej powłoki, Książę zaprasza dziewczynkę do krainy baśni z książki, podarowanej przez Wujka. W drodze towarzyszą im wirujące płatki śniegu.

Akt II

czyli druga część przedstawienia, po przerwie

Klara i Książę zwiedzają krainę baśni, która tętni życiem. Kwiaty na łące, podlewane przez Wróżkę, potrafią tańczyć. Trzmielce jeżdżą na wrotkach. Tak jak we wszystkich bajkach, można tu też przeżyć niezwykłą przygodę, np. wraz z chińskim cesarzem zapolować na smoka. Klara i Książę spotykają Aladyna i Księżniczkę, która hipnotyzuje i uprowadza Księcia. Dziewczynka prosi o pomoc bohaterów bajkowego świata. Przy okazji spotyka Królową Śnieżkę, której pomaga pokonać złą Macochę. W końcu, po wielu przygodach, wszyscy cieszą się ponownym spotkaniem.

realizatory

czyli osoby, które stworzyły to przedstawienie

Maciej Niesiołowski
kierownik muzyczny, dyrygent

czyli osoba, która kieruje orkiestrą i odpowiada za muzyczną stronę przedstawienia

Absolwent Państwowej Wyższej Szkoły Muzycznej w Warszawie (wiolonczela u Arnolda Rezlera i dyrygentura u Bohdana Wodiczki) oraz studium managerów sztuki w warszawskiej Szkole Głównej Handlowej. Po uzyskaniu dyplomu pracował jako wiolonczelista w orkiestrze Filharmonii Narodowej, w zespole kameralnym *Con moto ma cantabile* oraz w Kwartecie Wilanowskim. Brał udział w kursach mistrzowskich w Bartok-Seminarium w Budapeszcie jako wiolonczelista, a także w Accademia Chigiana w Sienie jako dyrygent. W 1974 rozpoczął pracę na stanowisku dyrygenta Warszawskiej Opery Kameralnej. W kolejnych latach pracował w Teatrze Wielkim w Warszawie, kierował warszawską orkiestrą Akademii Muzycznej, a także był dyrektorem artystycznym Teatru Muzycznego w Łodzi. Koncertuje w kraju i za granicą. W dorobku posiada nagrania płytowe, radiowe i telewizyjne. Ogromną popularność przyniosła mu audycja muzyczna *Z batutą i humorem*. Laureat Nagrody Radiokomiteu (1989) oraz Nagrody Publiczności Wiktor (1990).

realizatory

Hans Henning Paar
inscenizator

czyli ten, kto czuwa nad całym przedstawieniem, kto wymyśla w jaki sposób przedstawić dane dzieło na scenie

choreograf
czyli ten, kto wymyśla układy taneczne dla tancerzy

W wieku 15 lat rozpoczął naukę baletu w Ballett-Schule Doutreval przy Staatstheater Kassel. Po maturze otrzymał stypendium baletowe monachijskiej fundacji Heinz-Bosl-Stiftung. Już podczas studiów zainteresował się choreografią. W 1987 otrzymał III nagrodę w Międzynarodowym Konkursie Choreograficznym w Hannoverze, a także został uhonorowany nagrodą dla twórców kultury miasta Kassel. Po ukończeniu studiów pracował jako tancerz-solista w teatrach w Ulm, Gelsenkirchen i w Dortmundzie, a następnie jako choreograf w Ballett Schindowski w brazylijskim Teatro Guaira Curitiba i w Landestheater w Detmold. Ponadto jako kierownik baletu pracował w Stadttheater Nordhausen, w Staatstheater Kassel oraz w Staatstheater Braunschweig. Od sezonu artystycznego 2007/08 jest kierownikiem artystycznym i choreografem w monachijskim Tanz Theater. W swoim dorobku posiada spektakle baletowe takie jak: *Romeo i Julia*, *Giselle*, *Święto wiosny*, *Jeziorno łabędzie*, *Dziadek do orzechów* oraz liczne miniatury baletowe.

realizatory

Anette Riedel

scenograf

czyli ten, kto projektuje dekorację i kostiumy

W latach 1983-1987 pracowała jako stolarz. W roku 1988 rozpoczęła naukę w Akademii Sztuk Pięknych w Düsseldorfie, zdobywając w roku 1993 dyplom w pracowni profesora Karla Kneidla. Po ukończeniu studiów przez dwa lata działała w Berliner Ensemble, gdzie jako asystentka scenografa współpracowała m.in. z Peterem Palitzszem i Karlem Kneidlem. W latach 1995-2002 sprawowała funkcję głównego scenografa w Theater Nordhausen/Loh-Orchester Sondershausen i w Staatstheater Kassel. Współpracowała z teatrami operowymi, dramatycznymi i teatrami tańca, tworząc dekoracje i kostiumy. Nawiązała współpracę z wieloma niemieckimi reżyserami, takimi jak: Armin Petras, Peter Kastemüller, Sebastian Baumgarten i Antje Kaiser.

Skład zespołu Baletu i Orkiestry Państwowej Opery Bałtyckiej w sezonie 2008/2009

kierownik baletu

Roman Komassa

balet Żanetta Borówka, Elżbieta Czajkowska-Kłós, Beata Giza, Karolina Jastrzębska, Franciszka Kierc, Magdalena Kotlarz, Sylwia Kowalska-Borowy, Agnieszka Krajewska, Joanna Lichorowicz, Aleksandra Michalak, Marzena Socha, Anna Wierzychucka-Tryksza, Dorota Zielińska, Leszek Alabrudziński, Sebastian Biało-brzeski, Piotr Borowy, Michał Łabuś, Filip Michalak, Piotr Nowak, Radosław Palutkiewicz, Łukasz Przytarski, Ireneusz Stencel, Bogdan Szymaniuk **orkiestra I skrzypce** Halina Jastrzębska / koncertmistrz, Anna Manicka / I głos, z-ca koncertmistrza, Maria Stolarczyk-Kmieciak, Anna Czarny, Aneta Fidrych, Katarzyna Januszajtis-Mielczarek, Anna Jastrzębska, Agnieszka Kotuk-Pozorska / **II skrzypce** Katarzyna Filipiak / I głos, Piotr Bukowski, Agnieszka Elert, Ewa Juszczyk-Kowalkowska, Maria Krzemińska, Edyta Tomaszczuk-Gudojć, Przemysław Treszczotka **altówki** Joanna Welz / I głos, Magdalena Bock, Danuta Kowalczyk, Maria Kowalkowska-Urbańska, Andrzej Murowaniecki, Maria Nizio **wiolonczel** Anna Sawicka / koncertmistrz, Magdalena Romanowska-Niewiadomska / I głos, z-ca koncertmistrza, Agnieszka Kaszuba / I głos, Mirosław Czochoń, Maria Staśkowiak, Marcin Szczypiorski **kontrabasy** Sebastian Wyszynski / I głos, Beata Leszczyńska, Krzysztof Poznański **flety** Adam Łazarewicz / I głos, Aleksandra Pyrcz / I głos, Anna Kotwica **oboje** Marietta Stefaniak / I głos, Karolina Zjawiona / I głos, Katarzyna Rutyna **rozek angielski** Iwona Pozorska-Argalska / I głos **klarnety** Kazimierz Milewski / I głos, Grzegorz Wieczorek / I głos, Wojciech Koliński **fagoty** Grzegorz Hoga / I głos, Zuzanna Leidel-Elert (+ kontrafagot) **waltornie** Irena Morawska-Śliwa / I głos, Bartłomiej Skrobot / I głos, Dariusz Wojciechowski, Anna Wyrzykowska **trąbki** Michał Jaskulski / I głos, Tadeusz Milewski **puzony** Marian Stefanowicz / I głos, Bogdan Kwiatek, Marek Sikora **tuba** Jerzy Ulatowski / I głos **perkusja** Szczepan Polewski / I głos, Lidia Romanowska / I głos, Zenon Elert, Tomasz Siedlik **harfa** Aleksandra Sznajdrowicz / I głos

Kilka ciekawostek o tym, jak powstał
balet *Dziadek do orzechów*

Formę *Dziadka do orzechów* określono mianem *balet-feeria*, co oznacza połączenie baletu z widowiskiem o charakterze baśniowym, pełnym zadziwiających efektów scenicznych. Główne założenie pierwszych realizatorów brzmiało: zachwycić widzów bogatymi dekoracjami, barwnymi kostiumami, a także skomplikowanymi układami tanecznymi. Ta formuła sprawdziła się, gdy zaledwie dwa lata wcześniej, w roku 1890, ten sam teatr, czyli Teatr Maryjski w Petersburgu w Rosji, wystawił inny balet Czajkowskiego - *Śpiącą królową*, w którym roiło się od wróżek, księżniczek, dwórek i postaci z bajek Perraulta, tańczących w oszałamiających dekoracjach i kostiumach. To był wielki sukces (ciekawe, że najpopularniejszy dziś balet Czajkowskiego, *Jeziorno łabędzie*, wystawiony w 1877, początkowo nie zdobył uznania; dopiero po śmierci kompozytora dostrzeżono jego wartość). Czajkowski, pracując nad *Dziadkiem*... stworzył jednak muzykę daleką od założeń dyrektora Teatru Maryjskiego, który zamówił u niego ów bajkowy balet. Napisał partyturę o wyjątkowych walorach artystycznych, która sytuje się tuż obok najwybitniejszych dzieł Bacha, Beethovena czy

Mozarta, jednocześnie przystępną w odbiorze dla wszystkich i która doskonale odmalowuje dźwiękami magię nocy Bożego Narodzenia. Niezwykłości dziełu dodaje perspektywa dziecięcych marzeń i snów, a także dwuwarstwowość kompozycji - pogodna beztroska zderzona z głębokim smutkiem. Przyczyny tego należy doszukiwać się w życiu osobistym Czajkowskiego, który nękany przez choroby i napady melancholii nie mógł poradzić sobie ze swoją samotnością. Jego frustracje znalazły oddźwięk w muzyce.

Początkowo zamówienie nie wzbudziło w nim entuzjazmu. Balet powstawał z oporami. Podobnie, jak jednoaktowa opera *Jolanta*, którą pisał w tym samym czasie i która miała być prezentowana na scenie razem z *Dziadkiem do orzechów*. Mało inspirujące musiało wydawać mu się libretto z bardzo ubogą akcją, która wręcz zamiera w drugim akcie (dlatego współcześnie libretto, napisane przez jednego z największych choreografów klasycznych, Mariusa Petipę, inscenizatorzy traktują jedynie jako inspirację czy punkt wyjścia do snucia własnych opowieści). Przychylnym okiem kompozytor spojrzeł na balet dopiero po sukcesie, jaki odniosło na koncercie symfonicznym wykonanie suity orkiestrowej, czyli kilkunastosekundowego utworu, złożonego z najpiękniejszych fragmentów z *Dziadka*... Premiera baletu w roku 1892 również spotkała się z serdecznym przyjęciem. Trudno uwierzyć w to, że kompozytor nie zdawał sobie sprawy, iż tworzy wyjątkowe dzieło, które będzie zachwycać także długo po jego śmierci.

Act I

On Christmas Eve the Kowalski family are coming back home from their last pre-Christmas shopping and start preparing for the celebrations. Grandpa is sitting in an armchair and waiting for dinner. Dad is reading a newspaper. The children, Klara and Fryderyk, who want to make the time flow faster, keep looking at the clock. Mom, irritated, is preparing the dishes in a hurry. Grandma is joyfully decorating the Christmas tree. Suddenly Uncle arrives, with presents. He brought a fairy tale book and for Klara - a nutcracker figure. The children are not even trying to hide their disappointment. Presents from their parents - a He-Man and a Barbie doll - cheer them up, though. Klara wants to crack a few nuts but Fryderyk does not want to give her the nutcracker. During the tussle the figure breaks. Uncle manages to fix it. Only Klara comes back to the living room to have one more look at her presents. She falls asleep on the sofa. At midnight extraordinary events wake her up: the room changes beyond all recognition and the Nutcracker (as big as a man) is getting ready to fight a gang of Barbies and He-mans, having only his wooden sword to defend himself. Klara comes to the aid and defeats the enemies. The Nutcracker turns into a handsome prince. To thank Klara for releasing him from his wooden confinement, he invites Klara to the fairy land from the book given to the children by Uncle. On their way they are accompanied by snowflakes dancing in the air.

Act II

Klara and the Prince go sightseeing in the fairy land, which is vibrant with life. The flowers in the meadow, watered by the fairy, can dance. Bumblebees go roller-skating. Like in all fairy tales, you can live through an adventure here, e.g. go hunt a dragon with a Chinese emperor. Klara and the Prince meet Aladin and the Arabian Princess, who hypnotizes and kidnaps the Prince. The girl asks the characters of the fairy world to help her. She also meets Snow White and helps her defeat the evil Stepmother. In the end, after their numerous adventures, everybody is happy to meet again.

www.operabaltycka.pl

Państwowa Opera Bałtycka
al. Zwycięstwa 15
80-219 Gdańsk
tel. 058 763 49 12/13
opera@operabaltycka.pl
www.operabaltycka.pl

redakcja programu
Beata Dunajewska

tekst
Aleksandra Kwiatkowska

projekt graficzny
Magda Beneda

dyrektor naczelny i artystyczny
Marek Weiss

Organizatorem instytucji jest
Samorząd Województwa Pomorskiego

patroni medialni:

ZE SŁOŃCZAK
WYKONANIE